

ПРИНЦИПИ ХУДОЖНЬО-ДЕКОРАТИВНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ ПІДЗЕМНИХ ТОРГОВЕЛЬНО-РОЗВАЖАЛЬНИХ КОМПЛЕКСІВ

Праслова В. О., аспірант, асистент кафедри дизайну архітектурного середовища

Київський Національний університет будівництва та архітектури

Анотація. Розглядаються три принципи художньо-декоративної організації, характерні для підземних торговельно-розважальних комплексів: контекстуалізму, полікритеріальності та модифікаційної мінливості. Визначено прийоми художньо-декоративної організації, характерні для кожного з принципів.

Ключові слова: підземний торговельний комплекс, художньо-декоративна організація.

Анотация. **Праслова В. А. Принципы художественно-декоративной организации подземных торгово-развлекательных комплексов.** Рассматриваются три принципа художественно-декоративной организации подземных торгово-развлекательных комплексов: контекстуализма, поликритериальности, модификационной изменяемости. Определены приёмы художественно-декоративной организации, характерные для каждого из принципов.

Ключевые слова: подземный торговый комплекс, художественно-декоративная организация.

The summary. **Praslova V. A. The principles of decorative organization of underground trade and entertaining complexes.** Three principles of decorative organization of underground trade and entertaining complexes are examined - contextualism, policriteria principle, modification variability. The decorative organization methods, which are specific for every principle, are determined.

Key words: underground trade complex, decorative organization.

Постановка проблеми, зв'язок з науковими завданнями. В умовах відсутності архітектурного образу підземного простору, надзвичайно актуальним стає визначення художньо-естетичного образу торговельно-розважального комплексу, розміщеного в цьому просторі. Традиційні компоненти створення інтер'єру потребують переосмислення, адже під час створення комфортного середовища під землею необхідно подолати, в першу чергу, психологічний дискомфорт відвідувачів.

Тема підземного будівництва розглядається у державних документах серед яких рішення Київської міської ради від 28.03.2002 N 370/1804 про розробку генерального плану міста Києва на період до 2020 р., рішення Київської міської державної адміністрації № 914 від 17.07.2007 про проведення конкурсу із залучення інвесторів для будівництва підземних пішохідних переходів із об'єктами торгівлі та соціальної інфраструктури міста.

Аналіз досліджень та публікацій. Серед досліджень і публікацій наукової роботи, що присвячені інтер'єрам торговельно-розважальних комплексів А. І. Урбаха, С. В. Єжова, В. В. Єжова, А. І. Матвєєнко, І. П. Васильєва, Є. Шаповалова, В. В. Іванов. Підземний простір та об'єкти, що розміщуються в ньому розглядає Є. А. Коновалова, І. А. Височин.

Виділення невіршених частин проблеми. Аналіз дизайнерської організації підземних ТРК свідчить про те, що їх внутрішній простір не варто сприймати однозначно вирішеним певною концепцією раз і на завжди. Це складна структура на зразок живої істоти, що існує та постійно пристосовується до зовнішніх і внутрішніх змін. Тож проаналізуємо внутрішній простір ПТРК з точки зору художньо-декоративної організації та визначимо її основні принципи.

Мета роботи і формулювання цілей. Виявити принципи та прийоми дизайнерської організації ПТРК, що відповідають кожному з цих принципів.

Виклад основного матеріалу. На основі проведених досліджень визначено три *принципи* художньо-декоративного вирішення внутрішнього простору ПТРК:

1. контекстуалізму;
2. полікритеріальності;
3. модифікаційної мінливості;

Принцип контекстуалізму передбачає розвиток інтер'єру підземних торговельно-розважальних комплексів (здебільшого середніх і великих) в контексті з міським середовищем і має на увазі створення та використання візуального зв'язку з наземними пішохідними комунікаціями міста. Такий зв'язок влаштовується за допомогою включення екстравертного простору міста в інтравертний простір комплексу за допомогою внутрішніх двориків, пасажів, атріумів з верхнім освітленням, світлових ліхтарів, тощо.

Відповідно до розміру та розташування ПТРК в міській структурі і, як наслідок, за наявністю чи відсутністю візуального зв'язку з середовищем існує чотири варіанти вирішення художньо-декоративної організації: злиття інтер'єру з надземним середовищем, паралельний розвиток (для інтравертних комплексів), контраст внутрішнього простору з міським середовищем та нейтральна організація простору.

Прийоми художньо-декоративної організації при вирішенні екстравертних ПТРК описані на Рис. 1.

Для інтравертних ПТРК принцип контекстуалізму з художньо-декоративної організації в вигляді злиття інтер'єру з надземним середовищем перетворюється на організацію внутрішнього простору з розвитком паралельно міському середовищу і перетином тільки в місцях входів в комплекс. В такому разі художньо-декоративна організація будується на ізолюваному продовженні міського середовища.

При побудові художньо-декоративної організації інтравертних ПТРК на паралельному продовженні міського середовища використовуються прийоми інверсії масштабу, застосування прозорих огорожуючих конструкцій і світлих природних відтінків в колористичній гаммі, введення елементів природи (фонтани, озеленення, матеріали). Для подолання психологічного дискомфорту доцільне включення в комунікаційну мережу внутрішніх площ,

1 ПРИНЦИП КОНТЕКСТУАЛІЗМУ			
Вирішення художньо-декоративної організації			
● Злиття інтер'єру з надземним середовищем (екстравертні ПТРК)			
Примови дизайну організації		об'єднання двох суміжних комунікаційних просторів міського в просторі підземного комплексу глибокого до 10м	інверсія масштабу масштаб міста перекосяється в інтер'єр комплексу
	Дизайн комунікацій підземного торг. комплексу "Трикутник" на пл. Ленінградська м. Києва	відповідність активних періодів суміжних рівнів активність вночі ПТРК відомою зміни активності міського простору	ідентичність світлової та колористичної гамми підприємства відчуття цілості серед відкриттів
● Розвиток, паралельний міському середовищу			
Великі і середні інтравертні ПТРК			
Примови дизайну організації		інверсія масштабу	використання світлх природних відтінків в колористичній гаммі
	Дизайн комунікацій підземного торг. комплексу "Трикутник" на пл. Ленінградська м. Києва	застосування прозорих огорожуючих конструкцій	введення елементів природи (фонтани, озеленення, матеріали)
● Контраст внутрішнього простору з міським середовищем			
Великі і середні інтравертні та екстравертні ПТРК			
Примови дизайну організації		створення шокувочної, неощуваної атмосфери	побудова простору в темній колористичній гаммі нижньої частини спектрального кола
	Дизайн комунікацій підземного торг. комплексу "Трикутник" на пл. Ленінградська м. Києва	зміна візуальних акцентів	зміна параметрів простору за допомогою гри світла,
● Нейтральна організація внутрішнього простору			
Малі інтравертні ПТРК			
Примови дизайну організації		утворення умов візуального комфорту	акцент уваги на чітко визначених деталях
	Дизайн проекту малого торг. комплексу на вул. Лятошівського м. Києва	полегшене візуальне сприйняття	дизайн вітрин створює образ комунікаційної мережі
Рис. 1 ПРИНЦИПИ ХУДОЖНЬО-ДЕКОРАТИВНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ ПІДЗЕМНИХ ТОРГОВЕЛЬНО-РОЗВАЖАЛЬНИХ КОМПЛЕКСІВ.			

атріумних структур навіть якщо вони освітлюються штучним світлом. Також для подолання психологічного дисбалансу варто збільшувати об'єм кожного рівня за рахунок збільшення висоти поверху комплексу.

Побудова художньо-декоративної організації на контрасті з міським середовищем зустрічається рідко і характерна для середніх інтравертних ПТРК. Характерними прийомами в такому випадку є прийоми, покликані створити ілюзії незвичних просторових властивостей. Таким чином, подолання психологічного відчуття “бункеру” підземного простору відбувається за рахунок введення відвідувача комплексу в шокуючу, неочікувану для нього атмосферу. До прийомів такої організації належать зміна візуальних акцентів, побудова простору в темній колористичній гаммі нижньої частини спектрального кола, зміна параметрів простору за допомогою гри світла, тощо.

Для малих ПТК характерною є нейтральне вирішення художньо-декоративної організації. Подоланням психологічного бар'єру спуску під землю тут є відчуття постійної присутності людей – працівників магазинів. Саме цього відчуття бракує мешканцям міста, згідно соціальним опитуванням, які кожен день мусять користуватися підземними переходами.

В основі *принципу полікритеріальності* лежить розуміння простору як структури, середовище якого комфортне, гнучке, легкодоступне для всіх відвідувачів комплексу.

Виділяють наступні напрямки і завдання діяльності архітектора-дизайнера в торговельному комплексі [1]: подовження шляху, що проходять відвідувачі; розподіл і напрямок потоків; керування сприйняттям торговельного простору й швидкістю потоку; «краса» проходження маршруту; створення «акцентів», що дозволяють запам'ятати більше місць у торговельному об'єкті; «користь» проходження маршруту; логіка маршруту; зручність проходження маршруту; напрямок потоку в споконвічно слабкі місця на плані (Рис. 2).

«Краса» проходження маршруту. Мається на увазі побудова „зорових” ліній – основних напрямків погляду [28]. Варто розміщувати наприкінці лінії кожного разу «акцент», чи «нетоварний магніт», на який зверне увагу відвідувач. Такі акценти-орієнтири розміщуються також через кожні 50-60 м по всій довжині горизонтальних комунікацій і допомагають краще орієнтуватися, запам'ятати маршрут, основні входи.

Відстань 50-60 м не є випадковою – це фізіологічна особливість людського ока сприйняття середовища без втоми.

Відповідно до видів уваги поділяють і концентрацію уваги на мимовільну, довільну і післядовільну. Таким чином, для максимально комфортної системи орієнтації в просторі варто поділити дизайнерські акценти-орієнтири на три групи:

1. мікрорівня – ті, що викликають мимовільну концентрацію уваги.

Для створення акцентів-орієнтирів мікрорівня виділяємо такі прийоми, як використання невеликих локальних написів, піктограм, схем орієнтування, малих за масштабом художньо-декоративних елементів тощо;

2		ПРИНЦИП ПОЛКРИТЕРІАЛЬНОСТІ	
● Напрямки і завдання діяльності архітектора-дизайнера в торговельному комплексі (за Елманн Е., Елманн Р., Кінгман А.)			
подовження шляху, що проходять відвідувачі,	«краса» проходження маршруту,	логіка проходження маршруту;	
розподіл і напрямок потоків,	створення «закладінок», що дозволяють запам'ятати більше місць у торговельному об'єкті,	зручність проходження маршруту;	
керування сприйняттям торг. простору й швидкістю потоку;	«користь» проходження маршруту,	напрямок потоку в слабкі місця на плані.	
● Групи дизайнерських акцентів-орієнтирів			
Рівень дизайн-орієнтира	Засоби дизайну інтер'єру	Засоби вказівок шляху	
включують мимовільну концентрацію уваги Дизайн проект комерційної мережі ПТРЕ "Глобус" на Майдан Незалежності у м. Києві ○ МІКРОРІВЕНЬ	● малі за масштабом художньо-декоративні елементи ● _____ ● _____	● графічні, звукові, тактильні засоби ● невеликі локальні написи ● локальні піктограми ● незначні за розмірами схеми орієнтування	
включують довільну концентрацію уваги Дизайн кафе млого ПТРЕ на вул. Лещенківського у м. Києві ○ МЕЗОРІВЕНЬ	● художньо-декоративні елементи ● світлові акценти ● колористичні акценти	● графічні, звукові, інтерактивні засоби ● написи, що проєктуються ● локальні та динамічні символі ● схеми орієнтування	
включують післядовільну концентрацію уваги Дизайн проект комерційної мережі ПТРЕ на пл. Леонівградська у м. Києві ○ МАКРОРІВЕНЬ	● художньо-декоративні елементи ● аквавключення, ● дендровключення, зоовключення, ● організація відкритого процесу	● графічні, звукові, тактильні, інтерактивні засоби ● значні за розміром локальні та динамічні орієнтири - бігборди, табіо, проєкційні екрани ● значні за розміром схеми орієнтування	
Рис. 2 ПРИНЦИПИ ХУДОЖНЬО-ДЕКОРАТИВНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ ПІДЗЕМНИХ ТОРГОВЕЛЬНО-РОЗВАЖАЛЬНИХ КОМПЛЕКСІВ.			

2. мезорівня – ті, що викликають довільну концентрацію уваги. Утворюються за допомогою таких прийомів, як застосування локальних та динамічних символів, написів, що проектуються, художньо-декоративних елементів, світлових та кольорових акцентів;

3. макрорівня – ті, що викликають післядовільну концентрацію уваги. Для їх створення використовують такі прийоми як аква-, дендро-, зоовключення, організація відкритого процесу. Характерне застосування значних за розміром локальних та динамічних орієнтирів – бігбордів, табло, проекційних екранів (Рис. 2).

Обираючи акцент-орієнтир, слід передбачити на яку концентрацію уваги він розрахований. При розміщенні акцентів на відстані, що перевищує 50-60 м, людина втомлюється, перестає концентрувати увагу і втрачається можливість орієнтування в підземному просторі. Також фізіологічно людське око здатне одночасно сприймати не більше 5-7 предметів, тож не варто надто ускладнювати акценти. Варто також поділити акценти-орієнтири на локальні та дистанційні.

Фірмовий стиль і образ окремих магазинів та центрів розваг повинні органічно поєднуватись із системою орієнтації комплексу вцілому. Для кодування зон в торговельному комплексі застосовуються три співставні: букви, цифри, або текст; символи; колір [28]. Символи і піктограми посилюють розуміння та запам'ятовування написів. Колір інтер'єру і літер в написах окремої торговельної чарунки, повинен відповідати кольору позначення зон на загальній навігаційній схемі.

Зручність проходження маршруту. Не повинно бути явно негативних моментів, таких як вузькі проходи, що заважають руху з кошиком або візком, перетини потоків тощо [28].

Однак з'являється певна специфіка. Зокрема, при побудові колористичної моделі ПТРК не варто враховувати існуючу орієнтацію приміщень підземного простору, як це зазвичай роблять в надземних спорудах. Адже відсутність бічного освітлення не прив'язує дизайнера до використання теплої колористичної гамми при північній орієнтації приміщення, і, відповідно, холодної при орієнтації на південь.

Запропонований принцип полікритеріальності передбачає створення вертикальної колористичної моделі ПТРК на основі дванадцятиступеневого кольорового круга, при якій для оформлення приміщень верхніх рівнів (глибиною до 10 м), незалежно від наявності чи відсутності верхнього освітлення, переважно використовують кольорові композиції холодної колористичної гамми (фіолетовий, синьо-фіолетовий, синій, блакитний, зелений), а нижні рівні (від 10 м і нижче) – виконуються в теплих тонах (жовті, помаранчеві, червоні, пурпуні).

Як відомо, всі кольори залежно від площі поверхні, яку вони займають в інтер'єрі, поділяються на три групи: основні, допоміжні, акцентні [2]. Таким чином, для пофарбування горизонтальних та вертикальних огороджуючих

поверхонь великої площі використовують основні кольори середньої ділянки спектра слабкої насиченості з високим коефіцієнтом відбиття [2]. Часто вертикальні конструкції задля візуального збільшення простору виконують із світлопрозорих матеріалів – скло, полікарбонат, тощо. В цьому випадку перехід по вертикалі можливий за рахунок надання певного відтінку кожному рівню ПТРК, як це видно на прикладі розробки інтер'єру підземного торговельно-розважального комплексу на Солом'янській площі м. Києва.

Допоміжні кольори середньої світлоти і середньої насиченості допомагають розбити великі площі поверхонь стін та стелі метричними і ритмічними включеннями і, тим самим, усунути одноманітність інтер'єру.

Вертикальні комунікації виділяються не лише грамотним розташуванням на шляху відвідувачів, а і візуально за допомогою контрастного пофарбування акцентними кольорами (червоні, помаранчеві, жовті, зелені, сині, фіолетові) та додаткового освітлення.

Цей принцип діє для малих, середніх і великих ПТРК.

Принцип модифікаційної мінливості передбачає можливість комплексу на зразок живого організму змінюватись при пристосуванні до зовнішніх та внутрішніх обставин – змінах в часі, русі ззовні та всередині, тощо.

Пристосування підземного комплексу відбувається на двох рівнях: екстер'єру та інтер'єру. Під змінами на рівні екстер'єру маються на увазі перетворення в композиціях вхідних груп в комплекс, виходів вентиляційних систем, а також при наявності світлових атріумів і внутрішніх двориків. Перетворення на рівні інтер'єру стосуються як змін в концепції дизайну комунікаційної мережі ПТРК, так і змін концепцій окремих торговельних чарунок та брендів, що їм відповідають.

За принципом модифікаційної мінливості зміни в дизайні образу комплексу відбуваються під впливом таких чинників як: зміна пори року (зима, літо) і відповідно зміна інсоляційного режиму; зміни відповідно до часу доби (ранок, день, ніч); відносно календарної дати (свято, звичайний день, система знижок); за рахунок мобільності елементів (динамічна зміна в освітленні, автоматична зміна елементів, циклічна зміна елементів) (Рис. 3). Відповідно до дії цих чинників пропонуються прийоми трансформування та пристосування дизайнерського образу комплексу, представлені на малюнку 3.

Висновки. Дослідження практичних надбань дизайн концепції ПТРК виявило використання певних принципів і відповідних їм прийомів дизайнерської організації комплексів, що залежать від використання певних архітектурних принципів. Слід зазначити, що вище перелічені принципи та прийоми застосовуються як по одному, так і комбіновано.

Подальший напрямок дослідження заключається в розробці концепції освітлення інтер'єрів підземних торговельно-розважальних комплексів. Результати роботи направлені на підвищення естетичного та фізіологічного рівня середовища ПТРК.

3		ПРИНЦИП МОДИФІКАЦІЙНОЇ МІНЛИВОСТІ		
● Зміна образу відповідно до зміни пори року				
Екстер'єр	Зима	Літо	Інсоляція приміщень	
	необхідність додаткового освітлення використання обладнання для усунення опадів	відсутність необхідності додаткового освітлення використання світлозахисних конструкцій	Зима	Літо
Інтер'єр	теплі насичені кольори мобільного обладнання необхідність додаткового освітлення	холодні насичені кольори мобільного обладнання відсутність необхідності додаткового освітлення		
	● Зміна образу відповідно до часу доби			
Інтер'єр	Ранок	День	Ніч	
	зовнішній вигляд торговельно-розважального центру ПТРК на Солом'янській пл. в Києві Денне освітлення	зовнішній вигляд торговельно-розважального центру ПТРК на Солом'янській пл. в Києві Денне освітлення	Деталь проєкту зони в Спlichку ПТРК "Глобус" в Києві Денне освітлення	
Екстер'єр	Антивадвали с-ми (ролети) Відсутність освітлення Відсутність підсвітки	Відкриті системи вітрія Відсутність освітлення Наявність підсвітки	Динамічне освітлення комунацій та вітрія Наявність освітлення Наявність підсвітки	
	● За календарною датою			
Інтер'єр	Свято	Звичайний день	Система знижок	
	Деталь комунацій підземного торговельно-розважального комплексу "Сoox" в Кореї	Деталь комунацій мерез підземного торговельного комплексу "Охотний ряд" у Москві	Деталь проєкту вирішення підземного торговельного комплексу "Глобус" у Києві	
Екстер'єр	композиції зі святковими прикрасами освітлювальна арматура наявність освітлення піктограми, знаки, покажчики, підсвітка	наявність акцентів-орієнтирів Наявність освітлення наявність освітлення піктограми, знаки, покажчики, підсвітка	композиції зі знижковими елементами зростання кількості відвідувачів наявність освітлення піктограми, знаки, покажчики, підсвітка	
	● Мобільність елементів			
Інтер'єр	Динамічна зміна освітлення елементів	Автоматична зміна елементів	Циклічна зміна елементів	
	Деталь-освітлення комунацій мерез підземного торговельного комплексу	Деталь комунацій мерез підземного торговельного комплексу "Охотний ряд" у Москві	Деталь проєкту підзем. торгов. комплексу "Бермудський трикутник" на пл. Леніна-градська в Києві	
Екстер'єр	психологічна зміна відчуття простору за рахунок зміни освітлення зміна параметрів простору за рахунок зміни кольору освітлення	зміна дизайну композицій зміна акцентів-орієнтирів	повна зміна виставкового обладнання трансформаційність дизайну обладнання	

Рис. 3 ПРИНЦИПИ ХУДОЖНЬО-ДЕКОРАТИВНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ ПІДЗЕМНИХ ТОРГОВЕЛЬНО-РОЗВАЖАЛЬНИХ КОМПЛЕКСІВ.

Література:

1. Канаян К., Канаян Р., Канаян А. Проектирование магазинов и торговых центров. – М.: Юнион-Стандарт Консалтинг, 2005. – 416 с.
2. Колір в інтер'єрі виробничих цехів промислових підприємств: Методичні вказівки до виконання курсової роботи / Уклад. Є. М. Бавикін. – К.: КНУБА, 2007 – 16 с.
3. Интерьер-дизайн 90-х годов. // Обзор. – М., 1991. – вып. 2. – 48 с.

Надійшла до редакції 23.02.2009